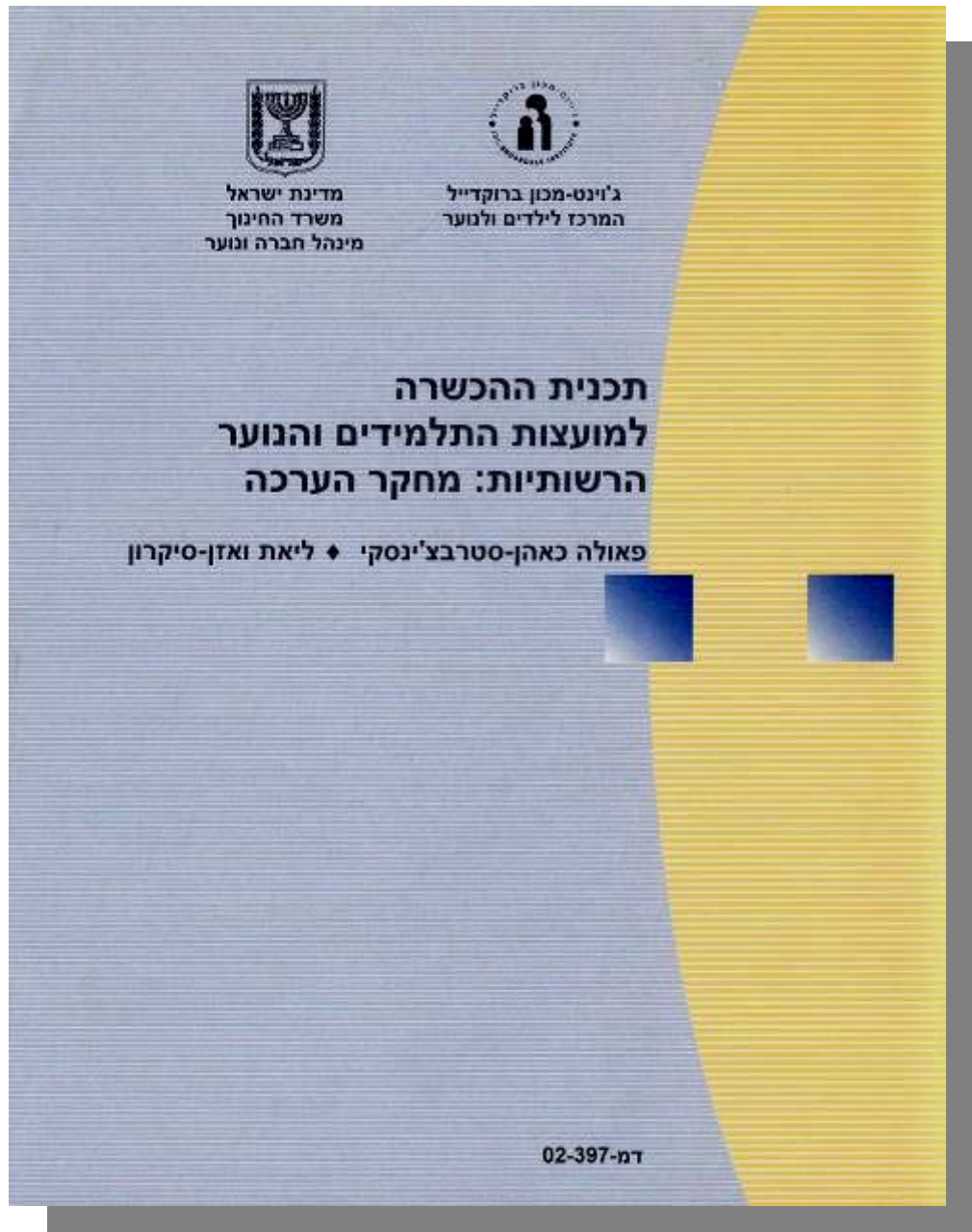

כדי להקל על השיטוט במסמך זה, יש לפתוח את "סימניות (Bookmarks)"
על ידי לחיצה על הלשונית המתאימה או באמצעות הקשה על F6.

תקציר

רקע

מועצות התלמידים והנוער משמשות הן כאמצעי להרחבת מעורבותם של בני הנוער בחיי הקהילה והן כערוץ להידברות ולשיתוף פעולה בין מורים לבין תלמידים ובין בית הספר לבין הקהילה. תכנית מועצות התלמידים והנוער היא מהתוכניות למנהיגות נוער, המופעלות בידי מינהל חברה ונוער, במשרד החינוך. מטרותיה הן ליישם את ערכי הדמוקרטיה, הלכה למעשה; לטפח מנהיגות צעירה באמצעות מתן האפשרות להתנסות בפועל בתהליכי בחירה ובאמצעות קבלת אחריות ופעילות שוטפת; ליצור תנאים לתלמידים ולבני נוער להבעת דעתם ולקיים תהליכי תכנון וביצוע משותפים לתלמידים ולבני נוער.

המועצות פועלות בארבע רמות - בית-ספרית, רשותית, מחוזית וארצית, ובכל אחת בוחרים בני הנוער בנציגיהם באופן דמוקרטי. פעילותם של בני הנוער במועצות מונחית על ידי מלווה. על פי הגדרת תפקידו, המלווה הוא מבוגר בעל ניסיון, העוזר למועצה לפעול כחוק ולבצע החלטות. בני הנוער הנבחרים למועצות התלמידים והנוער מקבלים הכשרה בקורס קיץ בן חמישה ימים, לשם הקניית מיומנויות וכישורי מנהיגות. במהלך השנה, ניתנות גם הכשרות לחיזוק מיומנויות העבודה במועצות, ברמה הרשותית והמחוזית, במתכונת לא קבועה.

מחקר* שנערך בשנת 1998 בדק לראשונה את מאפייניהם של בני הנוער המשתתפים בשלוש תכניות מנהיגות, את פעילותם בשטח וגם את תרומת התכניות למשתתפים ולחיי הקהילה ובית-הספר, מנקודות מבט שונות. בעקבות המחקר העלה מינהל חברה ונוער במשרד החינוך את הצורך בבחינת תכנית ההכשרה של נציגי המועצות הרשותיות, שעד כה לא נחקרה לעומק.

מטרתו העיקרית של מחקר הערכה זה היא איסוף מידע שיטתי ומקיף על הפעלתן של ההכשרות לנציגים ברמה הרשותית, לאחר ההכשרה הבסיסית שהם מקבלים במסגרת קורס הקיץ. מידע זה נועד לשמש בסיס לשיפור של תהליך ההכשרה בעתיד.

תיאור המחקר

בהערכה מיפנו את פעילויות ההכשרה שנערכו לנציגי המועצות הרשותיות; בדקנו היבטים שונים בהערכת הנציגים על הפעילויות ובחנו את תרומותיה של ההכשרה לביצוע תפקידם. עוד בדקנו את ההשתלמות והתמיכה המקצועית הניתנות למלווי המועצות הרשותיות, מתוך תפיסה שטיב ההשתלמות והתמיכה שמוצעות למלווים עשוי להקרין גם על טיב ההכשרה שהמלווים מעבירים לנציגי המועצות. מלבד זאת, המחקר מספק מידע על הפרופיל האישי של נציגי המועצות הרשותיות ושל המלווים של מועצות אלו.

* כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; באומגולד, ש'; דולב, ט'. 2000. מחקר מעקב אחר הפעילות של תכנית המד"צים, של תכנית המש"צים ושל מועצות תלמידים ונוער. דמ-00-363, גיוינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

המידע נאסף באמצעות סקר טלפוני ממדגם מייצג של 271 נציגי מועצות רשותיות ובאמצעות שאלון טלפוני לכלל מלווי המועצות הרשותיות.

עיקרי הממצאים

ההכשרה לנציגי המועצות הרשותיות

היקף ההשתתפות בפעילויות וסוגן. שיעור ההשתתפות בפעילויות היה גבוה: 80% מהנציגים השתתפו בכולן או ברובן. הסיבה השכיחה לאי-השתתפות הייתה חוסר זמן עקב לחץ בלימודים. מספר המשתתפים הממוצע בפעילויות שונות נע בין 19 ל-27 נציגים.

הפעילויות השכיחות ביותר היו "סדנאות" ו"ימי השתלמות לגיבוש המועצה". לדברי המלווים, פעילויות שכיחות פחות היו "מחנה הכשרה" ו"ימי השתלמות" לבניית תכנית שנתית.

הנושאים השכיחים ביותר שהועברו לנציגים היו "הגדרה ותיאור תפקידים במועצה" ו"מדיניות המועצות והפעלתן". נושאים שהמלווים דיווחו שהם הדגישו פחות היו "תפקוד המועצה כלפי חוץ". נושאים יישומיים, כגון "שיפור מיומנויות הנציג לשם מילוי תפקיד הנציגויות".

שיטות ההדרכה הרווחות בהכשרת הנציגים היו "קבוצת דיון" ו"הנחיה תוך כדי עבודה שוטפת". נוסף לכך דיווחו המלווים על שימוש בשיטות, כגון "קבוצות משימה", "משחקים להמחשת נושא" ו"סימולציות" (משחקי תפקידים).

תרומת ההכשרה לנציגים. רוב הנציגים אמרו שההכשרה הייתה רלוונטית עבורם. היא עזרה להם "להבין טוב יותר את תפקידם במועצה" ו"להכיר את מסגרת המועצה". עם זאת, רמת שביעות הרצון מנושאים מסוימים, כגון, "מתן כלים רלוונטיים למילוי התפקיד" או "עזרה בזיהוי צרכים של בני הנוער", הייתה נמוכה יותר. ממצאים אלה עולים בקנה אחד עם דיווח המלווים על התמקדותם בהכשרה בנושאים כלליים הקשורים בהבנת מבנה המועצה, התפקידים בה ומדיניותה, לעומת הדגש המועט יחסית שהוקדש לנושאים מעשיים יותר.

הבדלים בין הפעילות בשטח לבין העדפות הנציגים. הפעילות המועדפת על הנציגים הייתה "מחנה הכשרה", אך כפי שצוין לעיל, היא אינה פעילות נפוצה; ארבעים אחוזים מהם אמרו שהם מעדיפים שהכשרתם תתקיים במועד קבוע במשך כל השנה, מתכונת שלא קיימת כיום; לדברי הנציגים, שיטות הדרכה כגון סימולציות ומשחקים להמחשת נושא יושמו "פחות מדי" או "בכלל לא" - ממצא המעיד על צורך הנציגים בממד חווייתי-המחשתי יותר בהכשרה. ייתכן שניתן לגשר על פערים אלה באמצעות קבלת משוב מהנציגים מצד אחד ובאמצעות מניעתן של ציפיות לא ראליות, מצד אחר.

תמיכה והשתלמות למלווים

מכל שני מלווי מועצות, אחד לא עבר קורס או השתלמות מטעם משרד החינוך. ממצא זה מעמיד בספק את מוכנותו של מלווה המועצה למילוי תפקידו ועולה בקנה אחד עם העובדה שהמלווים ציינו ש"העדר

הכשרה" או "הכשרה לא מספקת" הוא אחד מקשייהם בעבודתם. ממצא זה חופף גם את דיווחם של חלק מהנציגים, שאף שהביעו שביעות רצון רבה ממלווי המועצות, ציינו שאין למלווי מספיק ידע ורקע בתפקיד.

רק כמחצית מהמלוויים השתמשו בחומר כתוב מטעם המטה ופחות ממחצית חשבו שהמידע הזה הספיק להם במילוי תפקידם. הם דיווחו על צורך ביצירת חומר כתוב נוסף להנחיית המועצות או אמרו שאם יש חומר כזה, הם היו רוצים לקבל עדכון על כך. אף על פי שמהממצאים עלה כי יש צורך בשיפור היקף ההשתלמות ובהפצת חומר כתוב למלוויים, מדיווח המלוויים עלתה תמיכה בבעיותיהם השוטפות במילוי תפקידם - כמעט כולם ציינו שיש להם למי לפנות כאשר הם נתקלים בקשיים.

חפיפה בין קשיי הנציגים לבין קשיי המלוויים

ממצאי המחקר הסתמנה חפיפה בין דיווח המלוויים לבין דיווח הנציגים בנושאים אלו:

- ♦ **העדר הכשרה מספקת.** המלוויים והנציגים דיווחו על מחסור במידע ועל העדר הכשרה מספקת. הם ציינו גם היבטים הקשורים בצורך בהבנה עמוקה יותר של תפקיד המועצה והנציגים. ממצאים אלה מעלים את הצורך בהכשרה מקיפה יותר.
- ♦ **יחסים בתוך המועצה.** המלוויים והנציגים דיווחו על קשיים ב"יחסים בתוך המועצה" כגון סכסוכים פנימיים, ניגוד אינטרסים בין חברי המועצה וחוסר מוטיבציה של הנציגים. הנציגים דיווחו גם על קשיים ביחסים עם מלווי המועצה. ממצאים אלה עולה הצורך בהקניית מיומנויות תקשורת, גישור והתמודדות עם קונפליקטים במסגרת תוכנית ההכשרה.
- ♦ **העדר שיתוף פעולה מצד הגוף התומך.** המלוויים והנציגים דיווחו על קושי זה בעיקר בהיבטים של בעיות תקציביות והוצאה לפועל של אירועים. בנוגע לקשיי תקציב, המלוויים והנציגים דיווחו על צורך ב"הכשרה בגיוס כספים" ו"שיווק ופרסום המועצה בפני גורמים חיצוניים". נוסף לכך, התמקדו המלוויים בהעדר הקצאת זמן מספקת לעבודתם כמנחים או לקיום הכשרה לנציגים.

ייתכן שניתן לשייך את החפיפה בין קשייהם של המלוויים לבין צורכיהם של הנציגים לתהליך מעגלי: סביר להניח שמלווה, שהכשרתו בנושא מסוים לא הייתה מספקת, גם לא יצליח להעביר נושא זה באופן מקיף לנציגים. ניתן לשער, אפוא, שאם כלל המלוויים יקבלו השתלמות מקיפה כתנאי לעבודה בתפקיד זה, הם גם יוכלו להקנות לנציגים הכשרה טובה יותר.

ממצאי המחקר הופצו בקרב אנשי שטח וקובעי מדיניות במינהל חברה ונוער, והם מהווים בסיס לשיפורה של ההכשרה לנציגים ושל התמיכה במלווי המועצות.

תוכן העניינים

1	1. מבוא
2	2. מטרת המחקר
2	3. מערך המחקר וכלים לאיסוף מידע
2	3.1 הכשרה לנציגי המועצות הרשותיות
3	3.2 ההשתלמויות והתמיכה למלווי המועצות הרשותיות
4	3.3 ניתוח הממצאים
4	4. ההכשרה לנציגי המועצות הרשותיות
4	4.1 סוגי פעילות ההכשרה לנציגים והיקף ההשתתפות
6	4.2 תוכן ההכשרה
9	4.3 צורכי הכשרה נוספים
10	4.4 שיטות הדרכה
11	4.5 חומר כתוב להכשרת הנציגים
12	4.6 תרומת ההכשרה לנציגים
13	4.7 שביעות רצונם של הנציגים ממלווי המועצות
14	4.8 קשיים במילוי תפקיד הנציגות
17	5. השתלמויות ותמיכה למלווי המועצות
17	5.1 ההשתלמויות והתמיכה שמקבלים מלווי המועצות
21	5.2 צורכי השתלמויות ותמיכה נוספים של מלווי המועצות
21	5.3 קשיים בתכנון ההכשרה לנציגים ובביצועה
24	6. סיכום ודיון
29	ביבליוגרפיה
30	נספח א': מאפיינים אישיים של נציגי מועצות התלמידים הרשותיות
34	נספח ב': מאפיינים אישיים ומקצועיים של מלווי המועצות הרשותיות

רשימת לוחות

3	לוח 1 : תחומי הבדיקה, מקורות מידע וכלים
4	לוח 2 : פעילויות שנערכו במסגרת ההכשרה למועצה הרשותית, על פי דיווח המלווים ומתכונת פעילות מועדפת על הנציגים, על פי דיווח הנציגים
5	לוח 3 : היקף ההשתתפות של הנציגים בפעילויות ההכשרה וסיבות לאי השתתפות, על פי דיווח הנציגים
5	לוח 4 : הנציגים שהשתתפו בכל פעילות, על פי דיווח המלווים
7	לוח 5 : נושאים שנלמדו בהכשרה והיקפם, על פי הערכת הנציגים ומלווי המועצות
9	לוח 6 : תחומים שבהם דרושה הכשרה נוספת לשם שיפור רמת הביצוע
10	לוח 7 : היקף השימוש בשיטות הדרכה, על פי דיווח המלווים והנציגים
11	לוח 8 : קבלת מידע בכתב על מועצות תלמידים ונוער ושיעור רצון ממנו
12	לוח 9 : תרומות של פעילויות ההכשרה, על פי הנציגים
14	לוח 10 : שביעות רצון של הנציגים ממלווה המועצה הרשותית
16	לוח 11 : קשיים במילוי תפקיד הנציגים, לפי דיווח הנציגים
18	לוח 12 : ההשתלמות למלווי המועצה
18	לוח 13 : נושאים שהועברו בהשתלמות למלווים, על פי דיווח המלווים
18	לוח 14 : הערכת המלווים על תרומתה של ההשתלמות
19	לוח 15 : דפוסי התמיכה במלווי מועצות
20	לוח 16 : דפוסי שימוש בחוברת "טיפול מנהיגות ייצוגית נבחרת למועצות תלמידים ונוער" ובחוברות נוספות, על פי דיווח המלווים
21	לוח 17 : צורכי השתלמות ותמיכה נוספים של מלווי המועצות
22	לוח 18 : קשיים בתכנון ובהעברת ההשתלמות, על פי דיווח המלווים
24	לוח 19 : סיבות לאי-ביצוע פעילויות הכשרה שתוכננו, על פי דיווח המלווים